LAUSUNTO

Talousvaliokunta

**Asia: O 13/2022 vp Ajankohtainen energiapolitiikan tilanne EU:ssa ja Suomessa**

Suomen Omakotiliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto ja tulla kuultavaksi eduskunnan talousvaliokuntaan koskien sähkömarkkinoiden ja sähkön hinnan ajankohtaista tilannetta.

Omakotiliitto on Suomessa alan ainoa valtakunnallinen pientalo- ja vapaa-ajan asukkaiden edunvalvonta- ja palvelujärjestö, joka edistää pientalovaltaista elämänmuotoa. Olemme yleishyödyllinen ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö, ja meillä on noin 230 jäsenyhdistystä, joissa yhteensä yli 70 000 henkilöjäsentä (kotitaloutta). Edunvalvontatyömme koskettaa lähes 2,7 miljoonaa ihmistä Suomessa

**Omakotiliitto on erittäin huolissaan kotitalouksien tilanteesta.**

Omakotiliiton saaman palautteen mukaan voi päätellä, että **kansalaisten luottamus kohtuuhintaiseen sähköön on mennyt**. Lukuisa joukko kotitalouksia on tehnyt laajasti toimia syksyn aikana sähkön säästämiseksi yli 7 % vähennystä, mutta siitä huolimatta sähkölaskun loppusumma on vaan kasvanut. Moni omakotiasukas on todennut, että sähköyhtiöiden hinnankorotukset tuntuvat kiihtyvän samaa tahtia, kuin sähköä on säästetty. Sähköyhtiöt takovat jättivoittoja. Kansalaisten ymmärrys sähkön järkyttävää hintatasoa kohtaan on loppunut.

Alkusyksystä Omakotiliitossa toteutetun **energiaköyhyystutkimuksen** mukaan yli 65 % vastaajista oli erittäin huolissaan tai huolissaan mahdollisuuksista selviytyä tulevista energialaskuistaan. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Suomessa on tehty vain vähän tutkimusta energiaköyhyydestä ja nyt tulosten perusteella voidaan todeta, että Suomessa on uutta energiaköyhyyttä**,** jota ei aiemmin ole tunnistettu. Lisätietoja tutkimuksesta löydettävissä Omakotiliiton verkkosivuilta https://www.omakotiliitto.fi/tietoa_meista/ajankohtaista/uutiset_ja_tiedotteet/kysely_enemmisto_erittain_huolissaan_energian_kustannuksista.14957.news

Suomessa on n. 450.000–500.000 sähkölämmitteistä omakotitaloa, joiden asukkaiden taloudellinen tilanne on heikentynyt merkittävästi kohtuuttoman sähkön hinnan takia. Asumiskustannuksiin kohdistuu tällä hetkellä useista eri lähteistä nousupaineita, kuten lainankorkojen vähennysoikeuden poistumisesta. Sähkön korkean hinnan haittojen vähentämiseksi päätetyt tuki- ja vähennysoikeudet ovat täysin riittämättömät.

Omakotiliitto on huolissaan väliinputoajista: heistä, joiden sähkölaskut nousevat voimakkaasti, mutta eivät ylitä alarajaa, ja toisaalta heistä, joiden sähkölasku ylittää myös jo ylärajan, ja jonka asian oletetaan koskevan yhä useammin myös keskituloista kotitaloutta. Kuluttajat ovat jo tähän mennessä talvea, esimerkiksi marraskuussa 2022, saaneet **useita satoja euroja kuukaudessa nousseita sähkölaskuja**, joten 1.1.2023 käyttöön tulevat tuet eivät auta tilanteessa lainkaan. Arviomme **mukaan kotitalouksien käytettävissä olevat rahat ovat loppu.**

Sähkö on välttämättömyystuote ja kansalaisista sähkön hinta ei ole enää oikeudenmukainen. Omakotiliitto vaatii, että nyt päättäjien on käännettävä kaikki kivet. Nyt on vietävä eteenpäin sekä väliinputoajille määräaikaiset lisätukitoimet, **kuten etsiä ne henkilöt, joilla on matalat tulot ja iso sähkönkulutus**, että sähkömarkkinoiden rakenteiden korjaustoimet.

Sähkömarkkinoiden toimintamalli ja hinnoittelu sähköpörssissä on osoittautunut suureksi ongelmaksi. Sähköpörssin toiminta ei täytä normaalia vapaiden kilpailullisten markkinoiden tunnuspiirrettä. Kyseessä on

monopolin kaltainen toiminta, joka muistuttaa huutokauppaa, jossa korkeimman hinnan tarjonnut taho voittaa. Tässä tapauksessa korkein huuto määrittää myös kaikkien muiden ostohinnan.

Reaaliaikaista sähkön tuotannon, kulutuksen ja tuonnin ja viennin seurantaa tekee kantaverkkoyhtiö Fingrid, jonka tehtävänä on taata, että tuotanto ja kulutus ovat joka hetki tasapainossa.

Fingrid on omistajana NordPoolissa. Nyt on aika käyttää **vahvempaa omistajaohjausta** ja omistajuuden perusteella tulee vaatia, että Suomen hinta-alueella sähkön hinta saadaan laskemaan alas verrattuna muihin hinta-alueisiin. Omakotiliitto katsoo, että samoin **sähköyhtiöiden omistajien**, kuten kuntien, tulee käyttää viipymättä tässä tilanteessa vahvaa omistajuutta ja **ohjata hinta pikaisesti alhaisemmalle tasolle**.

Omakotiliitto katsoo, että **hinnan perusteena ei saa olla kalleimman tuotannon kustannus.** Hinnan muodostamisessa tulee ehdottomasti huomioida tuotantotapa, joka on useassa tapauksessa fossiiliton vesi tai tuulivoima. On muistettava, että sähkön tuotantohinnat eivät ole nousseet.

Kansalaiset kyseenalaistavat tällä hetkellä myös tuotantokapasiteetin käytön: **onko kaikki kotimaiset tuotantokapasiteetit käytössä?** Omakotiliitto ihmettelee aiemmin tehtyjä päätöksiä romuttaa käyttökelpoisia sähkön tuotantolaitoksia, eikä samanaikaisesti huolehdittu Suomen sähköntuotannon huoltovarmuudesta pitkäjänteisesti.

Omakotiliitto muistuttaa, että ostosähkön hinta on ollut 2000-luvulla Suomessa alle 10 c/kWh. Nyt poikkeusolojen vuoksi olemme tilanteessa, jossa sähkön hintataso on Tilastokeskuksen mukaan sähkön verrattuna viime vuoteen noussut keskimäärin 40–60 %. Sähkön hinta on noussut kohtuuttomaksi. Kohtuullisen sähkön hintaa tutkitaan myös Energiavirastossa, josta pitäisi saada nyt pian tietoon tuloksia, mikä on heidän kantansa toimitusvelvollisten sähköyhtiöiden kohtuuhintaisesta sähköstä, sekä sitä, voiko pörssisähkösopimus olla ainoa sopimusmuoto.

Omakotiliitto vaatii, että tilanne on nyt korjattava ja kotitalouksien on saatava kohtuuhintaista sähköä ja sen hinta saa olla maksimissaan 14 c /kWh tuotantotavasta riippumatta. Nyt on varmistettava, että kotitalouden menokatastrofi ei lähde kertymään lumipallonefektin tavoin koko talveksi.

Jatkamme mielellämme sidosryhmäyhteistyötä tässä asiassa.

Kunnioittavasti

Suomen Omakotiliitto ry

Marju Silander
toiminnanjohtaja

Ari Rehnfors
puheenjohtaja